

100 DE ANI DE LA INSTAURAREA ADMINISTRAȚIEI ROMÂNEȘTI ÎN COMITATUL SATU MARE. DIGITALIZARE ȘI EDITARE DE DOCUMENTE

Claudiu Porumbăcean*

Paula Virag**

Abstract: *During 2018-2019, Satu Mare County Museum, in partnership with National Archives of Romania – Satu Mare County Office, carried out a project to identify and digitize documents related to the national struggle of Romanians in Satu Mare County area, but also to establish the Romanian administration in this region. A large number of documents related to the organization of the delegations attending the Great National Assembly, the period of the Hungarian Directorate of Satu Mare County, the entry of the Romanian Army and the release of these regions from the leadership of the Hungarian Bolsheviks, the organization of the military and civil administration, the taking the oath towards the Romanian state of the Hungarian officials, the economic and financial problems experienced by the new administration, the establishment of the border between Romania and Hungary or Romania and Czechoslovakia, which directly influenced the Satu Mare county. There are official documents of the Romanian or Hungarian civil and military authorities and personal documents (letters, telegrams, journals, memories, notes etc.). The digitized documents are part of the cultural heritage of the Satu Mare County Museum, of the National Archives of Romania - Satu Mare County Office, the National Archives of Romania from Maramureș and the National Central Historic Archives. The entire collective of the History Department of Satu Mare County Museum was involved, supported by the colleagues from the National Archives of Romania - Satu Mare County Office.*

Keywords: Satu Mare County, archives, army, Romanian administration, frontier.

1. Introducere

În cursul anilor 2018-2019, Muzeul Județean Satu Mare, în parteneriat cu Arhivele Naționale ale României, a desfășurat un proiect de identificare și digitizare a documentelor legate de lupta națională a românilor din zona comitatului Satu Mare, dar și de instaurare a administrației românești în această regiune. S-a digitalizat un număr mare de documente referitoare la organizarea delegațiilor care au participat la Marea Adunare Națională, la perioada Directoriului Maghiar din comitatul Satu Mare, la intrarea armatei române și eliberarea acestor regiuni de sub conducerea bolșevicilor maghiari, la organizarea administrației militare și civile românești, la depunerea jurământului față de statul

* Cercetător științific I, dr., șef Secție Istorie, Muzeul Județean Satu Mare; e-mail: claudiupp@yahoo.com

** Cercetător științific III, dr., Secția Istorie, Muzeul Județean Satu Mare; e-mail: pcvirag@gmail.com

„Anuarul Institutului de Istorie «G. Barițiu». Series Historica”, tom LXI, 2022, Supliment nr. 2, p. 165-181.

român a funcționarilor maghiari, la problemele economice și financiare cu care s-a confruntat noua administrație, la stabilirea frontierelor de stat între România și Ungaria sau între România și Cehoslovacia, frontiere care au influențat în mod direct comitatul Satu Mare. Este vorba despre documente oficiale (întocmite de autoritățile civile și militare române sau maghiare) și documente civile (scrisori, telegrame, memorii, însemnări etc.). Documentele digitalizate fac parte din patrimoniul Muzeului Județean Satu Mare, Arhivele Naționale ale României – Biroul Județean Satu Mare, Arhivele Naționale ale României – Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Maramureș și Arhivele Naționale Istoric-Centrale. A fost implicat întreg colectivul Secției de Istorie a Muzeului Județean Satu Mare, sprijiniți de colegii de la Arhivele Naționale ale României – Biroul Județean Satu Mare.

Un prim rezultat final al acestei cercetări a fost organizarea unei vaste expoziții itinerante dedicate Centenarului Marii Uniri, expoziție care a fost expusă în mai multe localități din județul Satu Mare (Carei, Tășnad, Arduș și Negrești Oaș). De asemenea, este în lucru publicarea unui volum de documente care să scoată la lumină informații inedite despre instaurarea administrației românești în ținuturile sătmărene. Pe această linie se încadrează și lucrarea de față, lucrare care punctează doar câteva aspecte ale vastului proces de preluare de către oficialitățile române a conducerii județului Satu Mare, proces care s-a putut desfășura doar din aprilie 1919, când aceste zone au fost eliberate de către armata română.

2. Intrarea armatei române în orașul Satu Mare

Eliberarea ținuturilor sătmărene de sub conducerea bolșevicilor maghiari și instaurarea administrației românești în aceste regiuni s-au realizat într-un context internațional favorabil: la 26 februarie 1919, Comisia de Pace a stabilit un nou spațiu de delimitare între armatele maghiară și română, pe două aliniamente despărțite de o zonă neutră care se întindea de-a lungul liniei ferate Arad-Salonta-Oradea-Satu Mare. În directivele comisiei se preciza că aceste localități nu trebuiau ocupate de armata română care putea însă folosi calea ferată¹.

În 23 martie 1919, printr-un ordin circular, regimul bolșevic maghiar îi anunță pe toți primăriații din județul Satu Mare despre preluarea puterii executive pe tot teritoriul județului de către Consiliul muncitorilor și militarilor din Satu Mare. În același document se stipulează că autoritățile și instituțiile trebuie să execute ordinele și dispozițiile noii conduceri, precum și faptul că se va introduce serviciul de noapte la telegraf și telefon și va fi strict interzisă vânzarea băuturilor spirtoase: „Szatmárvármegye egész területén a Szatmári munkás és

¹ *Istoria Transilvaniei, Vol. III (de la 1711 până la 1918)*, coord.: Ioan-Aurel Pop, Thomas Năgler, Magyari András, Ed. a II-a, Cluj Napoca, Edit. Academiei Române/Centrul de Studii Transilvane, Deva, Edit. Episcopiei Devei și Hunedoarei, 2016, p. 635.

Katonatanács átvette a végrehajtó hatalmat. Elrendeli: minden hatóság és hivatal a Tanácsokból alakult direktórium rendelkezéseit hajtja végre. Összes hivatalok működésüket folytatják. Éjszakai távíró és telefon szolgálat bevezetendő. Mindennemű szeszes ital kimerése tilos. Megtilt minden gyülekezést, csoportosulást, rendezavarást. Főbenjáró büntetttre statáriumot kihirdet. Elrendeli a vörös hadsereg felállítását. Mozgósításnál külön rendelet intézkedik². [Traducere: Pe întreg teritoriul județului Satu Mare, Consiliul Muncitorilor și Militarilor Satu Mare a preluat puterea executivă. Se ordonă: tuturor autorităților și agențiilor să pună în aplicare prevederile Directorium-ului format din consilii. Toate birourile vor continua să funcționeze. Se va introduce serviciul de telegraf și telefon de noapte. Este interzisă distribuirea oricăror băuturi alcoolice. Se interzic toate adunările, grupările, tulburările publice. Se ordonă înființarea Armatei Roșii. Un regulament separat prevede mobilizarea.]

Sub regimul bolșevic maghiar, în orașul Satu Mare s-a constituit Sfatul Bolșevic, cunoscut sub denumirea de „Directoriu”, având sediul la primărie și în reședința episcopală romano-catolică. Activitatea sa principală a fost axată pe propaganda politică și socială. A „comunizat toate averile particulare în instituțiile publice, școli, internate, teatru, mănăstirile călugărilor și surorilor de caritate, călugărilor, preoților și călugărițelor li s-a impus ca să-și lepede hainele călugărești și să îmbrace haine civile. De frica armatei române, directoriul a transportat la Budapesta efectele aflătoare în casieria orașului în valoare de 5.000.000 coroane³.

În 17 aprilie 1919, Directoriu din Satu Mare s-a desființat, iar Consiliul orașenesc care a condus orașul înainte de ocuparea bolșevică, s-a întrunit și a preluat administrația, îngrijindu-se și de paza orașului. Lénárd István, fost ajutor de primar, sprijinit și de alți sătmăreni, a reușit să salveze din mâinile membrilor Directoriului suma de 1.250.000 de coroane. În schimb, noua conducere a orașului i-a lăsat să plece, în 18 aprilie 1919, la Debrecen.

În 19 aprilie 1919, după prânz „a sosit dinspre Str. Cetății în Piață colonelul Ressel, însoțit de ofițeri și de o baterie, care numaidecât a fost plasată în fața hotelului Dacia. Colonelul Ressel a mers călare până la primărie, unde a fost [primit] de ajutorul de primar Dr. Ștefan Lénárd⁴. Colonelul a ordonat ca până la ora 15 toate armele din oraș să fie adunate la primărie. De asemenea, a cerut ca „30 cetățeni frunțași, împreună cu Consiliul orașenesc⁵ să vină la primărie pentru primirea generalului Davidoglu. „Divisia de cavalerie cu încetul a sosit pe Str. Cetății în piață. Înainte vinea o trupă de bicicliști, apoi cavaleria, 8 soldați cu

² Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Satu Mare [infra: SJANSM), Fond *Primăria municipiului Satu Mare* [infra: *PMSM*], *seria Directoriu*, act nr. 4(5), anul 1919, f.1.

³ SJANSM, Fond *Popp S. Aurel*, nr. act. 301/9 aprilie 1924, f. 1-13.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

fanfare, în frunte cu un tambur, după ei iară cavalerie, pe urmă mitraliere și artilerie.

Trupele s-au plasat în careu în mijlocul pieții. Văzând atitudinea pașnică a armatei, s-a adunat din nou multă lume în piață, admirând trupele române, cari s-a prezentat admirabil. Soldații bine îmbrăcați, bine echipați, cail frumosi, și peste tot s-a manifestat o disciplină complectă. Era un tablou impunător, mai cu seamă că pe aici era vestea că trupele române sunt prost echipate, armament inferior, soldații desculți, etc.

La orele 3 s-a întrunit în sala primăriei Consiliul orașenesc și nu numai 30, ci peste 100 de cetățeni de căpetenie.

Generalul Davidoglu a sosit exact la 3 și 20. În piață, în fața Primăriei, a fost salutat la sosire de Dl. avocat Dr. A. Doboși. În sala primăriei toți au stat sus când a intrat Dl. general și a fost primit cu aclamațiuni «*Trăiască*»⁶.

În seara zilei de 19 aprilie, la hotelul Dacia, a fost organizat un banchet la care au luat parte, alături de ofițerii armatei române, 500 de persoane. În 20 aprilie 1919, trupele române, cu excepția celor care aveau ordinul de a asigura paza orașului, au plecat mai departe înspre zona Careiului. În aceeași zi, în jurul orei 15, în Satu Mare a sosit și Statul Major al Diviziei 2 de Cavalerie, în frunte cu generalul Constantinidi care a preluat conducerea orașului Satu Mare.

3. Instaurarea administrației românești în județul Satu Mare

3.1. Situația economică a județului Satu Mare în anul 1919.

Eliberarea județului Satu Mare de sub conducerea bolșevică maghiară a reprezentat un prim pas important înspre integrarea acestor ținuturi în structurile create de Consiliul Dirigent în cele șase luni de activitate. Procesul de instaurare a administrației românești în aceste regiuni a fost foarte complex, având o serie de trăsături specifice. Spre deosebire de alte județe transilvănene, în Satu Mare începutul introducerii administrației românești a putut avea loc abia din aprilie 1919. O altă trăsătură importantă este aceea că noile autorități au trebuit să țină seama și de faptul că în perioada aprilie-iulie 1919, în imediata apropiere a județului se afla teatrul de operații al armatei române, orașul Satu Mare devenind sediul unor importante unități militare, fiind, de asemenea, supus regulilor de război. Un alt aspect de care trebuiau să țină seama era și cel legat de evoluția situației internaționale, a negocierilor și încheierii tratatelor de pace.

Numirea lui Alexandru Racoți de către Consiliul Dirigent ca prefect al județului Satu Mare datează din 27 martie 1919, iar în aprilie 1919, primarul orașului Satu Mare, dr. Lénárd István cedează conducerea localității în mâinile lui Augustin Ferentiu, persoană care cunoaște limba română și poate interacționa nemijlocit cu comandamentul trupelor române.

⁶ *Ibidem.*

La începutul anului 1919, situația economică, socială și economică a județului era foarte grea, noile autorități politice și administrative având de rezolvat numeroase probleme legate de aprovizionarea populației, de funcționarea căilor de comunicație rutiere și feroviare, de organizarea instituțiilor administrative, judecătorești, de telecomunicații etc. Situația grea a județului este descrisă în mai multe rapoarte oficiale întocmite pe parcursul anului 1919.

Din 11 iulie 1919 datează un raport al jandarmeriei despre starea județelor Cluj, Mureș, Solnoc Dăbâca, Sălaj, Satu Mare, Maramureș. În Satu Mare „spiritele populației sunt liniștite, e însă mare nevoie de petrol și tutun.

Administrația română e bine văzută, mai cu seamă după ce s-a descoperit și urmărit abuzurile sus-amintite cu atâta energie, ce a fost un fel de satisfacție pentru poporul județului.

Tinerii înrolați părăsesc des corpul lor de trupă din motivul să-și vadă rudele și vatra lor din comunele vecinașe cu garnizoana; apoi iar rentorc la unitățile lor, de bună voie ce nu înseamnă o desertare în înțelesul strict a cuvântului. [...]. Să află mereu mulți agitatori bolșevici, cari răspândesc știri false; urmările lor continuă. Recolta e frumoasă, lipsesc însă mașinile agricole, precum și mijloacele de transport; totașa și materialul consumabil pentru mașinile de trierat. Populația are urgentă nevoie de cca. 100 vagoane cărbuni, o cantitate mai mare de benzină, ulei etc., fiindcă cu primele zile a luni curente a început culegerea bucatelor în plășile din vest al județului Sătmar”⁷.

În 3 noiembrie, Ilie Carol Barbul, în calitate de subprefect al județului Satu Mare, trimite Consiliului Dirigent un raport în care îl informează despre continuarea activității unor grupări bolșevice maghiare, despre criza de alimente și de leme, despre situația grea a preoților minorităților din regiune și despre problemele din domeniul transporturilor feroviare și rutiere.

„Cu mult regret dar trebuie să constat că viitorul apropiat și iarna ce vine trebuie să o întâmpinăm în perspectivele mai rele și probleme cari sunt de rezolvit sunt atât de mari, încât nu pot să iau răspunderea față de bunul mers al lucrurilor fără ajutorul Consiliului Dirigent, îmi țin de datorință să dau Consiliului Dirigent informațiile necesare asupra situației, totodată voi face propuneri asupra problemelor de rezolvit, prin cari s-ar putea face sanarea de prezinte aproape insuportabilă, rugăm Consiliul Dirigent să cumpănească cu urgență cele expuse și să binevoiască a face dispozițiunile necesare.

Problemele cele mai grave cari sunt de rezolvit sunt problemele economice, vamale, ocrotirile sociale, de comunicațiune și cele financiare.

Pe teritoriul județului fluviile Tisa, Tur, Someșul și Crișana, în urma exundărilor și a ploilor a nimicit a 2/3 parte din teritoriul productiv, încât pe un teritoriu considerabil de 150.000 jug. cum sunt mlăștinoasele de Ecedul Mare,

⁷ Arhivele Naționale Istorice Centrale [infra: ANIC], Fond *Consiliul Dirigent*, dosar nr. 2/1919, vol. II, f. 14.

nimic nu s-a produs. Așa s-a întâmplat cazul acesta nemaipomenit, ca județul acesta simte lipsa în cereale, având trebuință de 1500 vagoane pentru alimentare și pentru sămănat.

Pentru cumpărarea acestei cantități prefectul județului a primit permis de la Resortul de Alimentare și Comunicație, însă pe când era să se facă cumpărarea, Resortul s-a reorganizat și Direcțiunea de Aprovizionare a revocat permisul de mai înainte, nepermițând decât cumpărarea din Timișoara ale 250 vagoane cereale pentru sămăntă, dar nici permisul acesta n-am putea transporta și timpul pentru sămănat e deja scurt.

Acum primesc informațiunea că suma trimisă la Timișoara din partea Comisiunei de Aprovizionare a județului a fost deținută nu se poate ști din care cauză și așa nici cantitatea aceasta dacă ni s-ar pune prin intervenția D<umnea>V<oastră> la dispoziție nu o putem primi.

Rog să se facă în privința aceasta dispozițiuni urgente, deoarece produsul anului viitor e periclitat, dacă nu vom sămăna anul acesta și abstrăgând cazul de față, județul acesta în tot anul a dispus de cereale în abundență. [...]

Rog ca asupra permiselor pentru cumpărare să fie avisată Comisia de Alimentare totdeauna, ca ea să poată face dispozițiuni, cunoscând mai bine împrejurările.

Totodată, rog să fiu plenipotențiat și asupra dispunerii produselor de cucuruz și cartofi, deoarece lipsa de alimente am intențiunea să le suplinesc prin aceasta. Provederea cu alimente este îngreunată și prin aceea, că după fiecare permis de transport trebuie să se facă cale de sute de kilometri: interesul publicului este să nu fie centralizate, ci trebuințele să le primească în fața locului.

Un alt lucru de mare importanță e prevederea locuitorilor cu lemne. În județul nostru sunt păduri seculare și locuitorii, o mâncare nu-și pot face, fierbe și sunt expuși că vor îngheța la iarnă. Oficiile de asemenea sunt fără lemne, funcționarii nu pot lucra decât cate-va oare, cu paltonul de iarnă în spate. Așa nici nu poate aștepta să facă lucru bun și conștiincios. Leafa lor e puțină în urma ordinului 114435/1919 și între împrejurările de azi nici decât nu corespunde.

Știu că 30% din produsul de lemne de pe teritoriul județului sunt cuprinse pentru oficiile publice, transportarea însă din cauza lipsei de vagoane de loc nu se poate face. Cu cea parte a lemnelor cari nu sunt sechestrate se fac tot felul de speculațiuni, încât nici familiile cu stare mai bună, nu se pot prevedea. [...]

Rog să se facă dispozițiuni ca cel puțin circularea trenurilor de pe vară să se facă mai sigur și mai repede și să se atragă atenția autorităților că mijloacele pentru alimentarea celor neaprovizionați să le pună loial și repede la dispozițiune.

Ar fi lucru de dorit și din punct de vedere național ca direcțiunea căilor ferate din Debrețin să fie transpusă urgent la Satu Mare, deoarece acolo fac dispozițiuni funcționari, cari nu au nici o comunitate și simpatie pentru statul Român! – și lipsiți de orice bunăvoință față de interesele românești.

Cu ocaziunea asentărilor [rechiziționărilor – n.n.] de cai ce s-a făcut în luna iulie a<nul> c<urent>, pentru Armata Română, prețul cailor asentați nici acum nu s-a solvit, cu toate că s-a fixat un preț minimal și nu prețuri cari erau în circulația liberă.

De când s-a ordonat sigilarea bancnotelor, la județul nostru s-a adnexat multe comune și orașe mai mici, cari vor aparține României, rog să se dea ordin pentru sigilarea bancnotelor din părțile respective.

Șoselele în decursul războiului în urma multelor transporturi forțate au slăbit, încât azi mâne nu se vor mai putea folosi, de aceea mă rog să fie din nou pardosite renovările să se înceapă urgent. Totodată să mi se dea autorizație să compun un plan pentru șoselele și căi ferate intereselor județene.

Pentru liniștirea naționalităților cari sunt în minoritate ar fi salutar ca pretențiunile lor juste să fie împlinite p<entru> ex<emplu> congrua preoților nici acum nu s-a lichidat – ei trăiesc în mizerie și neîndestulare, rog să se facă disozițiune ca intelectualii estia să nu aibă motive de neîndestulare și prin aceasta să se îngreuneze și mai mult munca ce o avem întru consolidarea satului. Cu atât mai mult își arată neîndestulirea preoții aceștia, întrucât congrua în trecut au primit-o regulat și punctual.

Alegerile s-au făcut fără nici o piedică de teritoriul județului conform dispozițiunilor și intențiunilor Consiliului Dirigent.

Am făcut expunerile acestea conștiencios și am făcut propuneri pentru sanarea lipsurilor din județ, asta mi-am ținut-o de datorință și am făcut-o în speranța că trebuințele locuitorilor acestui județ vor fi îndeplinite, trebuințele acestea exclud orice fel de politică, aici e vorba numai și numai de traiul de toate zilele. [...]

Careii-Mari, la 3 Noiembrie 1919 / Dr. Ilie C. Barbul / Subprefect”⁸.

3.2. Câteva aspecte privind organizarea administrativă a instituțiilor din județul Satu Mare în 1919.

Unul dintre cei mai importanți pași ai procesului de instaurare a administrației românești în județul Satu Mare a fost reprezentat de vizita pe care Iuliu Maniu a întreprins-o în această regiune. În 27 aprilie 1919, după ce, în orașul Satu Mare, a acordat audiențe reprezentanților Tribunalului, Camerei avocaților, Consiliului orașului Satu Mare, Poștei și telegrafului, Episcopiei Romano-catolice și Consiliului Național Român, însoțit de prefectul Alexandru Racoți, s-a deplasat la Carei, unde au preluat prefectura județului. De la această dată au apărut o serie de probleme complexe legate de faptul că majoritatea funcționarilor care lucrau în instituțiile publice erau maghiari și nu cunoșteau

⁸ Loc. cit., Fond *Consiliul Dirigent*, dosar nr. 2/1919, vol. II, f. 119-121.

limba română, dar nici legislația statului de care aparțineau de puțin timp. Pe de altă parte, ei trebuiau să depună un jurământ de fidelitate față de Regele Ferdinand și România, aspect reglementat prin Nota Circulară nr. 931 din 15 februarie 1919, unde se stabilea ca termen ziua de 28 februarie 1919. De asemenea, circulara stipula faptul că cei care refuză să depună acest jurământ sunt considerați că renunță de bună voie la post, pierzând astfel dreptul la salariu și la pensie. În județul Satu Mare, această Notă Circulară nu a putut fi aplicată decât de la finalul lunii aprilie.

Din 30 iunie 1919 datează un raport al prefectului Alexandru Racoți, în care prezintă situația găsită în regiune în momentul preluării acestei funcții, precum și schimbările pe care le-a realizat pe parcursul unei luni. El precizează faptul că, cu câteva excepții, funcționarii au depus jurământul față de noua autoritate politică și administrativă.

„Cătră Consiliul Dirigent / Resortul Internelor / Sibiu / Raport /

Despre preluarea imperiului și starea administrației din județul și orașul cu municipiu Satu-Mare

În primele zile ale lunii Maiu, m-am prezentat în sediul județului Carăii Mari, la comisarul guvernamental Dr. Mihail Makray și am cerut predarea oficiilor și depunerea jurământului, cam oficianții în cea mai mare parte l-au depus.

În fruntea oficiilor, am designat oficianții români, înșirați în conspectul alăturat sub N<umărul> 1. – Oficianții români și-au ocupat posturile, afară de aceia, cari fac servicii militare și dispenzarea cărora urgentă, o cer, în rugarea accludată sub N<umărul> 2.

Județul, împreună cu partea de pe malul stâng al fostului comitat Ugocea are 11 plase, dintre cari 2 și anume: Plasa Máté-Szalka și Fehér-Gyarmat, sunt curat ungurești iar plasa Csenger, afară de 3 comune, tot ungurească. În aceste 3 plase la Preturi am lăsat oficianții unguri cari au depus jurământul. La Cinghir, am împărțit un practicant de administrație român, în toate celelalte plase, am instalat administrație românească, în limba română și limba ungurească, cu privire la câți-va oficianți, cari au rămas din administrația veche, pe timpul de tranziție, numai auxiliar am susținut-o.

Chestia secretarilor comunali acuma e sub aranjare prin prim-pretori și subprefect și sper, că în câteva luni, să în schimb, în plasele românești pe toți aceia, cari nu posed limba românească.

În orașul cu municipiu Satu-Mare, am preluat oficiile și jurământul cu ajutorul primarului român Augustin Ferențiu, care a fost ales de primar deja din partea ungarilor mai înainte. Într-o ședință plenară a senatului, unde m-am prezentat, au depus toți senatorii și funcționarii jurământul.

Administrația orașului, decurge în toată ordinea, contactul cu prefectura și Consiliul Dirigent, prin primar și secretarul său român, să întâmplă în limba

românească. De altcum, deocamdată, nu e lipsă să facem schimbări mai mari în administrația orașului.

În orașul cu consiliu Baia-Mare, fiind-că ținuta oficianților maghiari cari au denegat jurământul e ostilă față de Imperiul Român, am înșchimbă tot senatul și oficianții cu români. Funcționarii subalterni, deocamdată i-am lăsat în funcție.

Având orașul averi mari, mai ales în păduri, preluarea administrației, respective, a averilor, încă e în curgere, însă, administrația orașului, e provăzută cu toată ordinea, din partea amplotilor.

În părțile apusene ale județului, cari au căzut dincolo de linia demarcațională și au fost expuse comunismului, ținuta populației maghiare, mai ales a aristocraților e prietenoasă, așa că din privința administrației, din partea lor, nu să face nici o greutate. Ținuta ungurilor e, numai în orașul Baia-Mare, mai ostilă, unde prin mișcările muncitorimei de mine și a inginerilor maghiari de mine s-au întâmpat mai multe frecări. Ungurii de aici, după apartenență sunt agitați încotinu din cuibul de agitațiune maghiară Cluj. De altcum, ordinea și siguranța, e și aici, deplină.

Am preluat oficiile și jurământul de la Direcțiunea Financiară în Carăii-Mari și am luat contactul în parte jurământ, în parte declarație de fidelitate cu toate oficiile cari să gășăsc pe teritoriul județului. Despre starea oficiilor acestora, am referat parte în vorbă, parte în scris, la resorturile competente.

Tabloul tuturor oficianților, cu toate datele necesare, acum să pregătește.

Protocoalele conținând depunerea jurământului și declarațiunile de fidelitate, sunt depuse în archiva prefecturei.

Monitorul oficial al județului și al orașului Satu-Mare, e în pregătire și în săptămâna viitoare, va fi edat numărul prim.

În orașul cu consiliu Carăii-Mari, m-am prezentat pentru preluarea jurământului și a oficiului. Oficianții au înaintat o declarație în care se deobligăm că vor împlini toate ordinațiunile Consiliului Dirigent, dar să roagă, că luarea jurământului s-o amân până la încheierea păcii, după aceasta am designat primar român care a și preluat conducerea oficiilor deocamdată sub conducerea lui, foștii oficianți maghiari au rămas în funcție până când vor fi înșchimbați, de altcum administrația orașului decurge în ordine.

La sfârșit m-am prezentat în orașul cu consiliu Baia-Mare și am cerut jurământul oficianților dela administrația orașului, oficianții au dat răspunsul, că și cei din Carăii-Mari, la aceasta am designat primarul orașului, care însă deocamdată nu-și poate ocupa postul, deoarece face servicii militare.

Cu postul de prim-notar am încredințat pe un român care ș-a ocupat postul până când deja peste câte-va zile, își vor ocupa și ceilalți oficianți români posturile, am încredințat controla administrației, pe D<om>nul Ioan Anca protopop din loc<alitate>. Oficianții maghiari au rămas în oficiu până la predarea plină a oficiilor și a averilor orașenești, care sunt considerabile.

Satu Mare / 30. VI. 1919 / Prefectul Județului și al Orașului Satu-Mare / Dr. A. Racoți / Cătră Resortul Internelelor”⁹.

Una dintre excepțiile privind depunerea jurământului de fidelitate față de statul român o reprezintă cei 30 de funcționari de la primăria orașului Carei, dar și cei de la primăria orașului Baia Mare, care sperau că tratatele de pace care urmau să fie încheiate vor modifica noua situație a județului Satu Mare. Acesta este și motivul pentru care, printr-un memoriu adresat prefectului, solicitau permisiunea de a fi scutiți de prestarea jurământului de fidelitate față de statul român până la sfârșitul Conferinței de Pace de la Paris, când se va decide și soarta celor două orașe. În cadrul memoriului ei subliniau faptul că își vor îndeplini atribuțiile de serviciu cu conștiinciozitate.

Din 24 aprilie 1919 datează o înștiințare semnată de primarul orașului Satu Mare, Augustin Ferentiu, către Comandamentul Diviziei a II-a de Cavalerie, prin care se comunică faptul că șeful și funcționarii gării¹⁰ promit să susțină statul și armata română. „Eri în 22. Aprilie s-a prezentat d<omnu>l Ludovic Kulcsár, șeful gării și funcționarilor din loc carele și-a exprimat dorința tuturora de a intra în serviciul statului român, promițând solemn că nu vor comite nimic, ce ar fi în detrimentul statului ori armatei române.

Cunoscând membrii insirați în catalogul alăturat, ca oameni de încredere în toată privința, erau responsabilitatea pentru ei, și propun împlinirea virinței lor.

Satu - Mare, 24. Aprilie 1919”¹¹.

Salariații Oficiului de Dare din orașul Satu Mare au semnat și ei declarația cu privire la respectarea administrației și legislației românești în 27 aprilie 1919.

„Declarațiune

Subscrișii, dupe ce sa făcut cunoscut de D<omnu>l General Davidoglu cum că, Satul Mare se va ține de România mare, declarem cum că suntem aplecați a servi cu fidelitate sub domnia română, legile existente și în viitor aduse, și vom respecta, toate dispusețiunile vom îndeplini, toate agendele oficioase cu fidelitate și conscientiositate.

Fiind cu aceea umilită rogare cum că, toate acele favoruri care deja și oficianții de la justiția din loc le-a cerut, adecă: bilet favorit de călătorie pentru oficianți și familia acelora, lefile avute până acuma și venitele laterale – mai departe sentiera de la multele reevicări –, care și până acum în mai multe renduri s-a repetat, și libertate personală, în toate aceste se fie beneficiați, oficianți, aplicați și servitori de la oficiul de dare”¹².

⁹ Loc. cit., Fond *Consiliul Dirigent*, dosar nr. 5/1920, inv. 1130, ff. 192-193.

¹⁰ La finalul anului 1919, gara din Satu Mare avea 284 de angajați, dintre care doar cinci erau români. Pentru actele oficiale se folosea încă vechiul antet: „Liniile ferate de stat maghiare”, limba corespondenței fiind maghiara.

¹¹ SJANSM, Fond *P.M.S.M., seria Acte de Consiliu*, dosar nr. 1-2/1910, f. 10.

¹² *Ibidem*, f. 1.

În 28 aprilie 1919, funcționarii de la Oficiu de Finanțe din orașul Satu Mare au prestat jurământul privind respectarea administrației și legislației românești.

„Declarațiune

Subscrișii declaram cum că suntem aplecați a servi cu fidelitate sub domnia română, legile existente și în viitor aduse și vom respecta toate dispozițiunile vom îndeplini, toate agendele opicioase cu fidelitate și consecuțiositate.

Fiind cu acea ramilită [umilită – n.n.] rogare cum că, toate acele favorasi care deja și opicianții [oficianții – n.n.] de la justiția din loc le-a cerut, adică: bilet favorit de călătorie pentru oficianți și familia acelora – lefile avute până acuma și velutele [veniturile – n.n.] laterale, mai departe scutirea de la multele [...], care și până a cum în mai multe renduri au respectat și libertate personală, în toate aceste se fie beneficiați oficanți și aplicați de la finanțe”¹³.

Acestea sunt doar câteva exemple de funcționari care au jurat credință statului român. În fondurile Arhivelor Naționale din Satu Mare există mai multe astfel de declarații ale angajaților din instituțiile de stat din județul Satu Mare (funcționarii de la prefectură, de la majoritatea primăriilor din județ, cei de la Poștă, învățători, profesori etc.).

Situația din județ era însă aparent calmă, existând numeroase tensiuni determinate de problemele economice, sociale, dar și de noul statut al ținutului sătmărean. Un astfel de exemplu cuprinde și nota informativă a șefului Serviciului Special de Siguranță din Satu Mare, adresată Direcției Siguranței Generale a Ministerului de Interne, în 20 septembrie 1919. Ea precizează că „[...] avem informații, că în Județul nostru s-ar fi format societatea «Kbrede Magyarok» – «Unguri redeștăptori». Societatea aceasta ar avea de scop o organizare încât să poată fi mai puternică în contra Statului Român, pentru un caz de eventualitate să ne poată ataca și cu arma; iar în rândul al doilea, de a face pogromuri în contra evreilor.

Organizatorii mișcării acestea sunt foști ofițeri în fosta armată maghiară, prinși de către armata noastră și mai târziu eliberați din lagărul de prizonieri.

Urmăririi se fac și s-au luat toate dispozițiunile, de a-i împiedica în activitatea și organizarea lor. – Să zice, că capul lor ar fi un medic din loc<alitate> pe care n-am reușit să-l descoperim încă”¹⁴.

În acest context, pentru a avea o situație cât mai clară a persoanelor care se întorc din Ungaria, mai ales de la Budapesta, Consiliul Dirigent a trimis, în 25 septembrie 1919, o circulară prefectilor și primarilor, prin care li se solicită să se anunțe Serviciul Siguranței în cazul venirii în orașe a tuturor cetățenilor maghiari. „S-au ivit cazuri că se reîntorc unguri din Ungaria, îndeosebi din Budapesta și prezentându-se la primăria orașului ca se anunțe sosirea, primăria nu anunță nici

¹³ *Ibidem*, f. 3.

¹⁴ ANIC, Fond *Consiliul Dirigent*, dosar nr.1/1919. Siguranța Generală, f. 232.

o altă autoritate care e îndreptățită cu controlul ungarilor numiți pentru a-i ținea în evidență și a-i supraveghea.

Binevoii deci a dispune cu urgență, ca în caz când sosesc indivizi din Budapesta și se anunță primăriei, să fie trimiși fără amânare la serviciul de siguranță respectiv, pentru a fi ținuți în evidență, supravegheați și cercetate toate antecedentele respectivului individ¹⁵.

Tot despre această situație tensionată vorbește și raportul prefectului județului Satu Mare către Resortul Internelor din Sibiu. Astfel, Alexandru Racoți informează forurile superioare despre coalizarea comercianților evrei din Baia Mare împotriva românilor care activează și ei în acest domeniu, încercând astfel să le îngreuneze activitatea. De asemenea, apar informații despre grupări maghiare care, cu sprijin venit de la Cluj sau Dej, încearcă să submineze noua organizare a județului. „Am onoare a vă raporta următoarele: În administrație n-a fost nici o schimbare. [...] Denegarea jurământului din partea advocaților streini, a făcut puțină agitație. Am observat că negustorii jidani au făcut un fel de cartel contra comercianților români, pe cari, în cadrele legilor și a posibilității, îi sprijin. Am aflat de bine să compun o listă despre aceia cari sunt cunoscuți și suspecti, recunoscuți de dușmani ai noștri, ca să-i putem mai bine controla. Mai ales, țin de necesar controlarea strictă în orașul Satu Mare, unde să găsește de prezent Regimentul ardelean 87. de inf., care, ar fi consult a-l strămuta într-un loc mai românesc, unde nu-s espuși soldații la amăgirile străinilor.

S-au ivit cazuri, din cari deducem că, există o propagandă sistematizată din partea dușmanilor noștri, cu centru în Cluj sau Dej, ca să corupă disciplina soldaților ardeleni. Am intervenit la Dnul general Mărsărescu, ca să transpună și trupe din vechiul regat, la Satumare și în prezent să găsește aici reg. 7. Roșiori și 2. Baterii artilerie.

De altcum, e și părerea mai multor oficeri, că, ar fi bine ca regimentul 87. să fie transpus într-un loc curat românesc și aici, la hotarul etnografic, a ținea deocamdată numai [...]”¹⁶.

Prezența în orașul Satu Mare (pentru că aici își avea domiciliu) a fostului ministru de interne maghiar, dr. Nagy Vincze, determină autoritățile românești să fie atente și să prevină accentuarea acestei tensiuni etnice deja existente. Astfel, șeful resortului din Sibiu se adresează, în 5 septembrie 1919, prefectului județului Satu Mare ordonându-i să urmărească activitatea fostului demnitar maghiar. „Suntem informați că în orașul Satu Mare s-a stabilit fostul Ministru de interne ungar Dr. Nagy Vincze, întrunind zilnic la locuința sa oameni din toate păturile societății.

Binevoii a face serioase investigațiuni în ce privește atitudinea sus-numitului asupra activității sale arătându-ne în același timp și părerea

¹⁵ Loc. cit., dosar nr. 5/1920, inv. 1130, f. 8.

¹⁶ Loc. cit., dosar nr. 2/1919, vol. II, f. 114.

d<umnea>v<oastră> asupra măsurilor ce se impun a fi luate împotriva sa, spre a nu deveni periculos ordinii publice”¹⁷.

Raportul jandarmeriei cu privire la principalele evenimente care au avut loc pe teritoriul Transilvaniei în vara anului 1919, cuprinde și el informații despre prezența și activitatea lui Dr. Nagy Vincze în Satu Mare: „[...] Ca individ în mare măsură periculos pentru statul român, remarcăm pe Dr. Nagy Vincze, fost ministru de interne în statul maghiar, care de prezent se află în Satu Mare, unde la locuința sa se întrunesc zilnic oameni din toate păturile societății”¹⁸.

Din toate aceste informații prezentate se poate realiza o imagine despre cât de complexă era situația cu care se confrunta noua administrație românească a județului Satu Mare. Pe lângă problemele legate de aprovizionarea populației, de repararea căilor de comunicații, de folosirea limbii române ca limbă oficială, de schimbarea monedei oficiale etc., apar (inevitabil) și probleme etnice, comunității maghiare fiindu-i greu să accepte noile realități politice și teritoriale.

3.3. Aspecte privind organizarea teritorial-administrativă a județului Satu Mare în 1919

În 4 iunie 1920, la Trianon s-a semnat tratatul dintre Antantă și Ungaria, care stabilea și granița dintre acesta și România. Aceste prevederi au influențat și suprafața comitatului Satu Mare, străbătut de linia de frontieră dintre România și Ungaria, dar și de cea dintre România și Cehoslovacia. Astfel, Sătmarul a suferit pierderi teritoriale însemnate: Plășile Mátészalka, Fehérgyarmat și Csenger care cuprindeau „un număr însemnat de comune românești și vreo câteva zeci de mii de români cari locuiesc teritoriile până la Tisa”, care trebuia să devină granița naturală a României. S-a primit în schimb plasa Halmeu de la fostul județ Ugocea care s-a anexat Cehoslovaciei¹⁹.

Frontiera româno-cehoslovacă s-a fixat în urma tratatelor de pace cu Austria (Saint-Germain-en Laye, 19 septembrie 1919) și Ungaria (Trianon, 2 iunie 1920), precum și a Tratatului Frontierelor din 10 august 1920. Maramureșul a fost tăiat în două, datorită fixării graniței dintre cele două state pe cursul Tisei. Malul stâng al râului de la Vișeu până la Teceu, urmând apoi traseul Tama Mare-Halmeu, a revenit României.

În 1920, în urma stabilirii limitelor teritoriale ale României, județul Satu Mare, situat în parte de nord-vest a țării se învecina în nord cu Cehoslovacia, în

¹⁷ *Ibidem*, f. 17.

¹⁸ *Ibidem*, f. 19.

¹⁹ Claudiu Porumbăceanu, *Împărțirea bunurilor fostului județ Ugocea între România și Cehoslovacia în urma divizării lui de frontiera dintre cele două state*, în vol. *Relații româno-ucrainene*, Satu Mare, Edit. Muzeului Sătmărean, Cluj Napoca, Edit. Ecou Transilvan, 2017, p. 125.

est cu județul Maramureș, în sud-est cu județul Solnoc-Dobâca, în sud cu județul Sălaj, în sud-vest cu Bihor, iar în vest cu Ungaria. Punctul său cel mai nordic era Tarna Mare, cel mai sudic localitatea Varaiu. Limita estică era reprezentată de Cavnic, iar cea vestică de Boghiș. Astfel, județul Satu Mare avea o suprafață de 4.242 km².

Potrivit documentului care prevedea instrucțiunile de trecere a noii frontiere a României cu Ungaria în vederea lucrării pământului din Ungaria, pământ aflat în proprietatea unor persoane domiciliat în România și vice-versa, granița s-ar întinde de-a lungul următoarelor puncte: „Limita de Est, până la linia liziera de est a satelor Tivadar și Vorgolany [Forgolány (HU), Форголањь (UKR)], liziera de est a fermelor Szaplanczaz, t<a> n<ya>, și Czedregy t<a> n<ya>, liziera de est a satului Fertes almasy, cota 124, din pădurea Egett, liziera est a fermelor Kőlcsei Akos și Berger, liziera est a satelor Homok [Nisipeni], liziera de est a fermei Bodony t<a> n<ya>, liziera de est a satului p<u>sz<ta> Dorolz, liziera de est a fermei Miklos t<a> n<ya>, și a satului Vetes [Vetiș] cota 115 est de Csenger Bagos, cota 117 vest de satul Samos Dob [Doba], de aici în linie dreaptă până la liziera sudică a satului Kalmánd [Cămin] liziera estică a satelor Feny [Foieni] și Bere [Berea], Csanakősz [Ciumești], liziera est a fermei Fertikas t<a> n<ya> liziera Vest a satului Szanislo [Sanislău], liziera est a caselor Flintas și fermelor Nyir liger p<u>sz<ta>, Kigyios p<u>sz<ta> și Csanallos [Urziceni] p<u>sz<ta>, liziera de est a satului Erköstvelyes [Curtuișeni] și liziera vest a satului Ermihalyfalva [Valea lui Mihai], liziera est a satului Er Senyen, aceia a fermei Nagy Gyorgy t<a> n<ya>, și a satului Keserii, cota 109/2 k<ilo>m<etri> N<ord> V<est> Kis-Keredy. Bifurcația căii ferate Vest de Szekelhid [Săcuieni], liziera est a satului Czakaly și de vest a satului Bihardioszeg [Diosig], liziera est a fermei Lawassy t<a> n<ya> și cea de vest a fermei Gyapolinyr și a satelor Pap Tamassy [Tămășeu] și Bihar [Biharia]. De aici în linie dreaptă la gara Varai Púsöky [Episcopia Bihor], apoi liziera vest a fermei Miske nyr, liziera de est Barakony [Brakoň, SK], liziera est Inand, est Csobauliu sud Pucsi t<a> n<ya>, est de Varga Sandor și Vegh Andras t<a> n<ya>, est Köleszer p<u>sz<ta> lizierele de est ale satelor Illye [Ciuneghiu] și Fekete Gyarmat [Iermata Neagra], apoi vest de Teleki Kut și Garta t<a> n<ya> - liziera de est Siklo-vest Simandi Uj Myr, est Topilla t<a> n<ya>, Liziera Kurties, cota 111 (Kermanne Kal) cota 104 (3 k<ilo>m<etri>) sud Tornaya, cota 108 sud-vest Nemet Pereg [Peregu Mare]) cota 101 (Istanovics Pal.) / Limita de Vest până la linia: liziera de vest a satului Tissa Becs a fermei Szekeres t<a> n<ya>, acea a satului Bot Palai Barkoczy și a satului Ricse, a pusteii Risce p<u>sz<ta> în fine, liziera de vest a satelor Cszslo și Csegold și Anghyales, apoi liziera de nord a satului Porcsalma și aceia de sud a satelor Nagy Ecsér și Fabianhaza, liziera de Nord a fermelor Csobohaza și Sarga t<a> n<ya> liziera nord și vest a satului Nyir Vasvari, liziera Vest a satelor Pillis-Pillisce, Euseuse și Nyir Beltek, liziera de vest a fermelor Kis Fülöp t<a> n<ya>

Tot falu, liziera vest a satelor S<zen>t Gyorgy [Svätý, SK], Alvany [Abranovce] și Buda Abrany, vest fermele Csonkafuz t<a> n<ya> și Csoshaz (cotele 132 și 137/ vest Uj Leta), vest Uj Vari t<a> n<ya> vest satul Vertes și ferma Irony t<a> n<ya>, ferma Frater Gyula t<a> n<ya> liziera est satul Eszter, est via Korhaukert, liziera a satului Bojt, liziera Vest a satului Bihar Mezo-Keresztes vest ferma Czahos p<u>sz<ta>, liziera vest a satelor Kőröszege Apati, Sakal [Șercad], Ugra Szadany, liziera vest a fermelor Egyes tanya, și Nagy Geaute p<u>sz<ta> liziera vest a satului Sarkad-Kerestur [Crâstor] t<a> n<ya> și a satului Sarkad, apoi liziera de Vest a fermelor Ksószhaz și Farkas Zsigo t<a> n<ya> a orașului Gyula, lizierele de vest a satului Ketegyhaza [Chitihaz sau Sfânta Ana], liziera vest a fermelor Buck, Buck pal t<a> n<ya> Botoși t<a> n<ya> Br Sinai t<a> n<ya> Br Sinnai mir Anasztaszinyr, Iakabffy Vilmos nyr, Nyieck, t<a> n<ya>, Forfman t<a> n<ya>, apoi merge prin Stansi t<a> n<ya>, sud Bauer t<a> n<ya>, sud Purgly mir sud gara Peregi mir, liziera nord Mezohegyes [Mezigheș], liziera est Pitvaros, apoi în linie dreaptă la Colțul Vestic al satului Kovegy și liziera de vest Mgy Csanad și liziera est Apatyfalva [Patfal]”²⁰.

Încă de la începutul anului 1920, autoritățile române au început să conceapă un plan de evacuare a teritoriilor care urmau să fie evacuate pentru că, după încheierea tratatelor de pace, ei ar fi aparținut Ungariei sau Cehoslovaciei. Astfel, din 20 februarie 1920 datează o înștiințare trimisă de secretarul general al ministerului de interne către prefectii din Oradea, Satu Mare, Giula, Nădlac și Arad, cu privire la evacuarea teritoriilor de la est de Tisa de către autoritățile militare și administrative românești, conform hotărârii semnate la Conferința de Pace de la Paris. Această circulară comunică faptul că „Guvernul a hotărât să evacuăm regiunea de la Est de Tisa care, conform deciziunii Congresului de pace va aparține Ungariei și în consecință, Trupele și autoritățile noastre să vor retrage înapoia linii care [...] va forma frontiera dintre noi și Ungaria. Linia să indică în detaliu pe hartă aci anexată. Operațiunea de evacuare trebuie să o înceapă și să fie terminată în cel mai scurt timp posibil. Evacuarea să vă face în ordinea următoare cu trenul: a) Depozitele noastre; b) [...] trupelor; c) Automobilele administrative; d) Grănicerii și vămile; e) Materialul rulant; f) Trupele de ocupațiune.

Consiliul Dirigent a numit de delegat al seu pe D<omnu>l Dr. Ioan Suciul iar subdelegați pe prefectii județelor limitrofe, cari în înțelegere vor purcede conform informațiunilor cari le vor primi dela diferitele resorte. Fiind si D<umnea>ta deci sub delegat vei cerca a Te pune în înțelegere cu D<omnu>l Dr. Ioan Suciul care de prezent e în Sibiu la comandamentul Trupelor din Transilvania pentru a lua măsurile [...] și cu evacuarea.

Aceste vi le comunicăm pentru a face de acum pregătirile pentru evacuare și cere eventual informațiuni dela D<omnu>l Delegat sau dela noi Comande cari

²⁰ SJANSM, Fond *Prefectura Județului Satu Mare*, seria 7, dosar nr. 1/1920, ff. 4-10.

ne vin vouă de pe lângă frontieră sunt subliniate cu creion vânăt, iar cele cari i se revin Ungariei cu creion roșu. Datele din hartă rămân deocamdată secret oficial”²¹.

Organizarea și desfășurarea evacuării teritoriilor care au rămas în Ungaria s-au lovit de numeroase greutăți datorate lipsei de combustibil, situației precare a drumurilor, podurilor, numărului mic de vagoane sau de mașini pe care le aveau la dispoziție autoritățile sătmărene etc. Din aceste motive s-a recurs la rechiziții de combustibil, lemne, mijloace de transport, fapt care a determinat apariția unor nemulțumiri în cadrul populației. Într-un raport al subprefectului județului Satu Mare, Ilie Carol Barbul, trimis secretarului general al ministerului de interne din Cluj Napoca, semnat în 18 februarie 1920, sunt prezentate problemele ridicate de evacuarea teritoriilor limitrofe ale Satului Mare. „Pentru efăptuirea evacuațiilor am întrunit un birou de evacuare care va lucra după planul alăturat. Vă cer aprobare la acest plan. Rechiziționările deja s-au început. Avem însă foarte mare greutate cu transportarea. Pentru transportarea cât de grabnică, vă rog să cercetați Direcțiunea Căilor Ferate să ne pună vagoane și combustibil la dispoziție. Neavând combustibil Căilor ferate, am fost silit în urma recercărilor să fac rechirări de lemne de foc. Vă rog să aprobați și această dispoziție a mea care a trebuit să fac să asigur transportarea cerealelor, alimentelor și celor valori și efecte din părțile de evacuare”²².

Concluzii

Instaurarea administrației românești în ținuturile Sătmăruului a reprezentat un proces complex, desfășurat pe parcursul a mai mulți ani, depășind numeroase probleme legate de criza economică din acea perioadă, degradarea căilor de transport rutiere și feroviare, lipsa de alimente, combustibil, lemne de foc, schimbarea legislației, a monedei, dar mai ales a limbii oficiale. Trebuie precizat faptul că limba română a putut cu greu să fie impusă în administrație din cauza lipsei de personal calificat care să o cunoască. Nici chiar românii nu o stăpâneau la un nivel foarte ridicat, fapt explicabil prin aceea că în majoritatea școlilor din județul Satu Mare învățământul s-a făcut în limba maghiară. Pentru a depăși acest obstacol au fost organizate cursuri de limba română, s-a încurajat venirea unor învățători și profesori din alte regiuni ale României, s-au angajat, acolo unde a fost posibil, funcționari români proveniți din regiuni majoritar românești.

Prin efortul autorităților, dar și al populației de rând, s-a depășit și perioada de criză economică și financiară, s-a realizat și evacuarea teritoriilor care au rămas în Ungaria sau au fost încadrate în Cehoslovacia. Toate acestea s-au făcut

²¹ ANIC, Fond *Consiliul Dirigent*, dosar nr. 1/1920, ff. 33-34.

²² *Ibidem*, f. 61.

după planuri bine stabilite de către oficialitățile române, ținându-se cont de foarte multe aspecte: organizarea de comisii care să supravegheze acest proces, cantitatea de cereale și alimente care trebuia adusă, numărul animalelor domestice, numărul bunurilor imobile, transportarea valorilor publice, mutarea oficialităților administrative și financiare, mutarea populației române și a avutului acesteia etc.

Toate acestea s-au desfășurat într-o atmosferă aparent calmă, pentru că o parte a populației maghiare mai spera ca în urma tratatelor de pace încheiate în 1920, statutul județului Satu Mare se va modifica și va reveni la Ungaria. Aceste speranțe au fost alimentate de anumite grupări din alte centre transilvănene, dar mai ales din Ungaria. Au fost organizate întâlniri secrete, s-au publicat pe această temă o serie de articole în ziarele de limbă maghiară, o parte a populației maghiare a refuzat să se supună rechizițiilor de locuințe sau de bunuri imobile, sau să depună jurământul de fidelitate față de statul român.

Rezolvarea acestor greutăți nu ar fi fost posibilă fără o bună colaborare între diferitele instituții publice, între autoritățile locale, dar și între autoritățile sătmărene și cele centrale.

